

Elmondom, mit is gondolk

(David D'Arcy beszélget John Lydonnal: 2006. július 4.)

A Sex Pistols története immáron három évtizedes, és egy 40 alatti ember ma már egész könnyedén elsiklik Johnny Rotten vagy John Lydon nevei mellett, amik történetesen ugyanazt a személyt fedik. Nos, a mai fiatalok ismerik vagy sem, sokan közülük a nyomdokában járnak. A Sex Pistols kulcsszerepet játszott a populáris kultúra életében: a hangzás, az érzelmek nyersességének mintaadóit előadók tömegei próbálták meg lemásolni. Végignéztük, ahogy az utca fölment a színpadra, aztán visszament az utcára, hogy végül fogyasztói magatartássá váljon. Biztosítottuk, skótmintás szövet, iskolai egyen-nyakkendők... pogó.

A Sex Pistols föltűnésekor a britek már legalább két éve levezényeltek egy forradalmat a popzenében. Ha a korábbi forradalmak túlnőttek a zene keretein, elsősorban az attitűd és a stílus terén tették ezt, mint például a Rolling Stones. A Sex Pistols esetében viszont nincs esély szándékaik megértésére anélkül, hogy kiderítenénk, honnan is jöttek. Ír ősökkel rendelkező munkásszülők kölykei estek neki a királyi háznak és a társadalomnak, ahol általános nézetű lett a földbe döngölt munkásról az a szabadpiaci kormányálláspont, hogy a túl magas állami fizetése a baja. Ne feledjük, ezeknek a srácoknak a szülei a sarki vegyesboltokat fosztogatták. (És azt is érdemes észben tartani, hogy a romantikus fogyasztóbarát nézetek a brit nyomorról és elhagyatottságról, mint az Alul semmi, csak egy évtizeddel a munkászavargások után jöttek divatba.) Úgy tűnt, az egész ország sztrájkol – nem volt, aki elvigye az utcákról a szemetet, a Sex Pistols pedig szemeteszsákokba, fekete kukabélésbe öltözött, egyfajta kamu szexruházatba, amelyek gátlástalanul drága, eredeti verzióival éppen a mindig újdonságokban utazó kiskereskedő, Malcolm McLaren házalt Vivienne Westwood társaságában. Az akkori forrongó légkörben miért ne hordhatott volna pár fiatal szétszakadt, biztosítótűkkel megerősített rongyokat és felsőbb osztálybeli ruhautánzatokat, miközben bőségesen viszonozták a közönség soraiból érkező köpéseket.

Az ember esetleg azt gondolta, egy társadalom tiszteletben álló vezetői elég okosak ahhoz, hogy ne rontsanak neki szónoklataikkal az ifjúságnak, mégis megtették. Mi ad jobb okot a fellépésre a hivatalos gyalázkodásnál? A banda keserősége egyfajta védjeggyé nőtte ki magát, ami kellő lökést adott a kényelmes popkult fogyasztóknak ahhoz, hogy minden őket irritáló dolog heveny elutasításának okaként használják a punkot. Ezért aligha okolható a Sex Pistols, de a privilegizált helyzetben fölnövő kölykök számára a punk az újdonság erejével hatott, persze csak azután, hogy a királyságot sokkolták a „kis mocskos rohadékok” (Sid Vicious), amiké gyermekei váltak. „Úgy léptünk háborúba Anglia ellen, hogy szándékunkban állt volna,” mondta John Lydon. A szokottnál is tartózkodóbban fogalmazott? Akit jobban érdekel a kérdés, lapozza föl 1994-es önéletrajzát (Rotten: *No Irish, No Blacks, No Dogs*).

Nem jött el újra az ő idejük (legalábbis még nem), de az *AngloMánia: tradíció és transzgresszió a brit divat történetében* kiállítás a Metropolitan Museum of Artban a punk paradigmából is hozott példákat – egy skótmintás gypjűszövet zakót kölcsönbe John Lydon ruhatarából, egy gentleman klub enteriőrében elterpeszkedő Mohawk indián-frizurás próbababákat, meg egy hálószobát, ahol a csábító csontváz mintás ruhában (kígyószzerű farokcsontja különös, falloszra emlékeztető farokként nyúlik hátra) tettestársa oldalán készül a gyilkosságra. Ahogy az lenni szokott, a kontinuitás inkább jellemző, mint az összeütközés – a modern ruhák nem adják föl britségüket.

Az ötvenedik évében járó Lydon (mostanában Los Angelesben éli az életét) most is lehangoló, született társalgó, és nézetei cseppet sem puhultak az évek alatt. Még május elején beszélgettünk az *AngloMánia* megnyitóján: bár a New York Times riportja igen elkeserítette.

Esetleg hallhatnánk pár szót a sajtóval való viszonyodról?

Harminc évet lehúztam az iparban, és őszintén állíthatom, ugyanolyan katasztrofális az egész, mint volt. Nem értem, miért fizetnek embereknek azért, hogy leírnak valami szemetet, és másodkézből szerzett pletykákról tudósítgatnak. Még ma is az egyik legszívósabb ellenségem a sajtó. Talán azt hiszik, az embereknek szükségük van mások ledorongolásának végighallgatására. A harag esetével állunk szemben. Könnyű rájönni, hogy az efféle ganajtúró újságírók ott sem voltak a helyszínen. Természetesen nem járkáltam föl-alá azt hajtogatva „Na de az új gatyám.” Nem állt szándékomban. Ami viszont igen, az a Sex Pistolsnak járó elismerés elfogadtatása, amiért olyan dalokat írtunk, amik megváltoztatták a brit társadalomtörténet menetét, és komoly témákkal hozakodtunk elő: nem véletlenül indult vizsgálat ellenünk hazaárulás ügyében, akár halálbüntetés terhe mellett. Egyfajta relevanciával bírt. Mindezt figyelmen kívül hagyni, és levinni arra a szintre, ahol valaki a székekről panaszkodik meg a pástétomról, ez valódi mellétrafálás. A New York Times esetében kijelenthető, a konformitás versus anarchia témát adták napiparancsba.

A Sex Pistols elindulásakor hogyan festett mindez?

Elkeserítően, elkeserítően, elkeserítően. A parlament elé került az ügyünk. Nevetséges, a hazaárulás törvényi paragrafusaival jöttek, „azok a mocskos szájú bajkeverők”, és ezt hallani azóta is. Azt hittem, végre sikerült tisztáznom a dolgokat, vagy némelyiket. De nem, csak bosszút akarnak állni. Fogalmam sincs, kik ezek a felkapott valakik, ezek az újságírók, de mindenkibe belerúgnak abban a cikkben a megnyitóról. Nincs kegyelem. És valami hátborzongató módon még élvezhető is – mit gondolnak ezek itt, tréfáznak egyet a városunkban? (Az *AngloMánia* jótékonyági gálájára utal.) Nos, megmondom, kik voltak ott. Fölajánlottak össze-vissza négymillió és párszázezer dollárt egy jó ügyért. Ez már nem rossz, ugye, nem hinném, hogy földbe kellene döngölni őket, bármit is csináltak vagy vettek ott föl.

Anno a Sex Pistols elleni vizsgálat során mindenki ellenetek foglalt állást, vagy csak a sajtó konzervatív része?

Mindenki. Mindenki. Mindenki.

Szóval bejöttek a klubokba táncolni, aztán megfordultak és nektek rontottak?

Nem voltak klubok. Nekünk kellett megteremtenünk őket. Nem könnyű útra léptünk rá. Amerikában másképp állt a helyzet. New Yorkban működött a CBGB és más helyek, kész volt az intézményi háttér. A new yorki punkbandák többsége már bejárt utakon indult el. Mi valahonnan a hiperúrteréből jöttünk, a semmiből, a bérlakásokból, az alvégi szegény környékről. Próbáltuk analógiákat keresni, főleg a rap esetét vizsgálták, de szerintem sántít a dolog. A rap szerintem elszakadt önmaga lényegétől. Africa Bambaataa az oldalvonala szorult, és jött a gengszter nonszensz, mindent elsöprően, ami természeténél fogva agresszív és kegyetlen. Mi nem erről szóltunk. A problémákat telibe trafáltuk, és próbáltunk megoldásokat kínálni. A *God Save the Queen* nem csupán vinnyogó kesergés, a Sex Pistols történet kontextusában pedig („pretty vacant” sem kedves nem vagyok, sem üres) az irónia kerül középpontba. Ez helyes, ez helytelen. Mint például a *Bodies* – abortuszpárti vagyok vagy nem? Az egész istenverte témát a lehető legőszintébb módon bocsátottam vitára, mindig is ezt csináltam. A *Death Disco*, a Public Image Ltd. szám miről is szól? Anyám haláláról. Megkért, írjak neki egy számot, s meg is tettem. Ez számomra egyfajta valóság. A szögletes válaszok, igazuk van, nincs igazuk, nem valós. Úgy érzem, a bölcsesség végső foka a nemtudás fölismerése. Az igazi bölcsességé. A világ tébolyult hely, dugig van hazug

emberekkel. Képtelenség belenyugodni, de tovább kell lépni. Én nem Utópiában élek. Nem akkora képtelenség.

Említetted a rapet. Az elején az állami bércsaszárnyák környékén gyülekeztek. Nem sokkal később megjelentek a középosztály fiai.

Odaugrottak. Hasonló folyamat zajlott le a punkban. Akadnak hasonlóságok. Én egyébként éppen New Yorkban voltam, amikor a rap útjára indult.

Mit gondoltál róla?

Jónak tűnt. Nem tudtuk, hogy ez a rap. Punk-valaminek hittük. Az elnevezés később jött. És a címkefölragasztás pillanatában már ott is termelt egy rakás seggarcú, pénzfölmaró és hatásgyáros. Bambaataa-val készítettünk egy lemezt, még az elején, a rap név még nem létezett. Inkább hip-hop-nak mondták. Érdekes keverék állt össze, némi Kraftwerk, heavy metal és Parliament. Nem fekete és fehér. Összegyűrtük. Az egyetlen fekete dolog maga a bakelitlemez volt. A zenét is valahogy így ítélték meg. New York ugyanis akkoriban nem szakadt gettókra, mint manapság. A rap leszűkült, fekete felségterület, Eminem bedobása csupán jelképes gesztus.

A punkon belül akadtak fekete srácok?

Persze, de nem tűnt föl. Keveredtek a dolgok.

A feketék különállása megmutatkozott valamiben?

Nem igazán. Anglia egyfajta olvasztótégelynek bizonyult. A nyomortanyákon nem számított, együtt voltunk. A Finsbury Parkra és környékére pedig, ahonnan elindultam, ez mindig is igaz volt. Természetesen akadtak pénzes fiatalok is bőven. Fiúk és lányok vegyesen. Aztán a név- meg a címmániások, és már árad is szét a méreg. És a következő pillanatban az összes Vivienne Westwood ezen a világon magának követeli, vagy magának próbálja követelni a maga agyafűrt módján a teremtés pillanatát. Mint a ki is írta ezt a dalt esetében, ugye? A póló, amit éppen fölvettem, lófaszt se számított. Semmit. Soha nem osztott, nem szorzott. Soha nem is fog. Nem jelent semmit. Mi a tartalma, mi viszi előre?

Most ez a kiállítás a Metropolitanben – világossá teszi, hogy egy befejezetlen folyamat részei vagyunk. Az amerikai értékrend szerint valószínűleg mindannyian megvesztünk. Ezért pattantak föl annyian a Mayflower fedélzetére, le akartak lépni. Viszont a téboly, a humor és a komédia egy szempontból rettentően érdekes. Megoldhatod velük a világ számos baját. Amennyiben nem veszed önmagad olyan borzasztó komolyan, a külvilág fenyegetése már nem is annyira hervasztó hatású. Szóval írjanak csak, ami jól esik. Tegyük csak, végül is semmiféle szívességet nem tesznek nekünk azon kívül, hogy elszarják a saját életüket. A mondanivalódnak metsző élt adni igazán nehéz. Tényleg az. Jókora adagnyi energia szükségeltetik hozzá. És mindig is tudtam, bárki próbált sértegetni, az nekem öröm, mert lefekvéskor én járok a fejében, és lassan megölöm őket, még a kisujjamat sem kell fölemelnem.

Mikor kezdték lenyúlni a dolgaitokat?

Oh, az első naptól, barátom, születésed napjától.

Főleg a punk-korszakra gondoltam.

Szó sem volt mozgalomról. Én sosem így tekintettem rá. Senki sem lengette a zászlót ott elől, hogy sorakozó mögöttem. Engem mindig is az egyén érdekelt. Úgy értem, a Sex Pistolsban mint együttesben – néha veszettül gyűlöltek egymást, nagyon nem törődünk a másikkal. Ám éppen az eltérő személyiségekből fakadó versengés, szembenállás tette azokká a dalainkat, amikké. Ha valami dogmát követtünk volna, egy rendszer szolgálóiként végezzük, amivel feltételezhetőleg szemben állt a punk. De nem. Az egész uniformizálódott. Meg kell mondanom, Vivienne Westwood az elején nagyon szórakoztatónak bizonyult. Engem nem igazán kedvelt, de rendkívül szórakoztatott, és szerettem bemenni a boltba megvenni a cuccokat teljes áron. Nem volt más választásunk. Semmi ingyenáru.

Semmit nem adott ingyen?

Soha. Inkább meghalt volna, minthogy csak úgy odaadjon valamit. Így mentek a dolgok. Meglehet, az uracskája gardírozott bennünket, de az nem jelentett semmit. Szóval azok a cuccok, amik rajtunk lötyögtek, a legkülönfélébb helyekről jöttek össze. Nem az ő boltja volt a központ. A történelemkönyvekben így rögzült, de ez nem teljesen igaz. Ugyanis nem volt rá pénzünk. Rám például csak azért figyeltek föl, amikor beléptem a boltba (még a Pistols előtt), mert egy „I Hate Pink Floyd” föliratú pólóban voltam. Egy abszolút hétköznapi Pink Floyd póló, én meg odafirkantottam a tetejére, „I Hate”. És ha mindez valamiféle hírhedséghez vezetett, nos, egyszerűen lenyűgöző. Ez a folyamat rég beindult, jóval előttük elkezdődött. Akkoriban ők mit is csináltak... hóbortos szexcuccokat árultak. Gumiból. Hónapokig kapargattam össze a rávalót, egy építkezésen guriztem. A pólónyakú gumiszvetter kellett nekem. Aztán belebújtam az egyik első Sex Pistols föllépésen, padlót fogtam, mert kiszáradtam. Noha úgy 15 percig tartott volna az egész, nekem kábé 4 sike-redett. Nagyon szigorú kis ruhadarab volt.

A tébolyult, őrlött, kínvallatásra alkalmas ruhák ötlete egyfajta szórakoztató dolognak bizonyult. Ez az irány nekem mindig is tetszett, támogatandónak tartottam mindig is. Talán ők túl messzire mentek. Vivienne ma már nagymenő, tényleg az. Rettentő gazdag, fáradt és öreg nőknek tervezi a dolgait, ami szomorú. De legalább őszinte önmagához.

A biztosítótűk tőled származnak?

Gyakorlatias magatartás. Nem tudtam varrni. Ha az egyetlen zubbonyod (amit meg tudsz engedni magadnak) gallérja leszakadóban van, akkor jól jön a biztosítótű. Nem állt szándékomban elvinni a gatyáimat a szabóhoz. A nadrághajtókák esetében is jól működtek a biztosítótűk. Amúgy is tetszett az ilyesmi. Akkor meg hova aggodalmaskodjon az ember? Ki mondja meg, mit hordhatok és mit nem? Azt veszem föl, amiben kényelmesen érzem magam. Istenem – megszülettem, vagy nem? Szerinted mibe csomagolt apám meg anyám? Pelenkába, amit összefogtak egy biztosítótűvel. Szóval azt nem mondhatom, hogy föltaláltam valamit, egyszerűen így jöttem a világra.

A kényszerzubbony hol került elő?

Egy fotósorozat alkalmával. Azt hiszem, Ray Stevenson, egy újságíró, fotós csinálta nekünk, ingyen, akkoriban még legalábbis nem kért érte semmit. Hozott magával egy fehér kényszerzubbonyt, és néhányunk ott nekifogott fölpróbálgatni, milyen érzés is benne. Szörnyű. Senkinek sem ajánlom. Többé már nem te kontrollálad, önmagad, amit borzasztó nehéz földadni. Viszont nagyszerű fotók kerekedtek a szituációból. Aztán jött a bandázsruha, ami vékonyabb anyag, ám ugyanúgy nyomasztó viselni. Ha az utcán éppen kinézett valami zupálás, abban a cuccban reménytelennek tűnt a menekülés. Így tehát szó szerint (tálálóan) a nézeteid foglya lettél.

Mi történt akkor, ha megtámadtak az utcán?

Aligha a punksággal függött össze. Ez hozzátartozott a Londonban fölnövés természetrajzához. Ha nem arról a környékről származtál, ahol éppen jártál, megtámadtak, mert nem ott laktál, ugye? Egyfajta szabály. A focimeccsek mindig jó alkalmat adtak a bunyóra. Ez nem falusi mentalitás, hanem az „ez a falu utálja azt a falut” beidegződés. Territoriális alapon működik. A brit kultúra kalózkultúra. Mindig a mi és az ők meghatározása folyik, de működik; persze néha kemény, amikor éppen kamaszodik az ember. Kések, bozótvágók, balhé, rengeteg sérült. De odasüss, mi nyertünk. Hasonlít a passzív rezisztenciához. A szememben Gandhi minden idők egyik legnagyobb hőse. Nem a pacifizmusa miatt. Hanem mert megértette, lennie kell egy alternatívának a fegyvert fogunk egymásra verzióval szemben. Kihajtották az angolokat azzal, hogy nem csináltak semmit. Csodálatos, nem?

A skinhead korszakokban miben hittetek?

Én sosem voltam skinhead. Hordani viszont kellett a cuccaikat, mert mindenki ebben feszített. Ha lenyűgözött a helyi vezér, azt mondtad magadnak, „Én is így akarok kinézni.” Tiniszorongásnak nevezném. Ha barátnőt akarsz, úgy kell festened, mint a vágott fiú.

A skinhead külső miért nem gyakorolt akkora hatást, mint a punk?

Irányok és ambíciók nélküli valamiről beszélünk. Egyébként is egyfajta negatív divatként funkcionált. A negativitás bizonyos értelemben pozitív erő, a skinhead mozgalom viszont önmaga brutalitásának korlátai között maradt. Az összes Arsenalos kemény gyerek tudta ezt, és váltott is, amikor látta leszállni az északi csapatok drukkerait a vonatokról, hiszen ugyanazokban a gúnyáukban masíroztak. Arra gondoltak, „Na, ebből ennyi éppen elég volt.” Mihelyst nekifognak lekoppintani, továbbállsz. Persze jó azt gondolni, egy banda tagja vagyok: csupán annyi a bökkenő, hogy mindig kénytelen vagy megszegni a szabályait, átlépni az adott korlátokat. Beöltözni vagy levetni az uniformist persze átkozottul nehéz dolog.

Rasszista ügy volt?

Aligha. A zene kristálytisztán Jamaicai. Ska, reggae – és itt a hátulütője. Hogy a pokolba lehetett akkor feketeellenes? Az ártírt történelem. Át kell nézni a *Daily Mail* és a *Times* számain. Azt se tudják, miről írnak. Tele van tévedésekkel.

Mikor kezdtek el keveredni az öltözködési stílusok a bandán belül?

Az első perctől kezdve, mihelyst együtt kezdtünk kavarni. Muszáj volt. Nem volt hol ellennünk. Foglalt házakban, különféle helyeken vagy a szülőknél laktunk. Fölmarkoltunk egy nagy halom ruhát otthon, amink csak volt, bevittük a stúdióba: mi így gúnyoltuk. „Mit is vegyünk föl?” Ennyi. Ekkor odamentünk a kupachoz a sarokban. Meglehetősen nagylelkűnek bizonyultunk egymással, de nem előre eltervezett módon. Ösztönösen jött.

És hogy került a képbe a köztisztasági sztrájkja?

Az ember lépten-nyomon istenverte szemeteszsák-kiürítésekbe botlott. Olcsón adták. Tíz láb hosszú tekercek egész Londonban. A kormányzat agyalta ki és gyártatta le az egész garnitúrát, Angliában ugyanis egészen addig csak fém szemeteszkukák léteztek. A zsákok valahogy nem

engedték ki magukból a büzt. Aztán kezdtek beszínesedni. Élénk zöld meg rózsaszín zsákok. Kezdték hordani a csajok – lyuk a karoknak, a nyaknak, öv a derékra; és jól néztek ki bennük, tényleg jól, mert ragyogott rajtuk.

Talán továbbgondoltak valami szexcuccot. És nem elsősorban Vivienne és Malcolm boltjára kell gondolni, az egész Soho, London központja ilyesfélékben mutatkozott az éjszakai klubokban. A diszkók környékén mindig fölüti a fejét valami hóbortos öltözködésmód. Mindamellet pedig ha két-háromszáz fontot kell leperkálnod azért, hogy egy kicsit másképp fess, egy hasonló, de lazább összhatású két-hárompennis műanyag zsák igen okos választásnak tűnik. A kifinomult stílus alapja mindig a gyakorlatiasság, s nem a művészet.

A frizurakérdés hogyan került napirendre?

A hosszú haj számított követelménynek – a Rod Stewart módi, az apródfrizura.

Apródfrizura?

Vagy mod, talán így jobban ismert. A mod-rocker keveredés folyománya. A mi kultúránkat mindig is jellemezték ifjúsági mozgalmyszerűségek, amik persze alulról jönnek, sosem fölülről irányítottak. Fölülről csak meglovagolják őket – lásd az ötvenes éveket, a rocker és a teddy boy csoportokat. A mod ezek ellenreakciója. A hatvanas évek modjai és rockerei már a tengerparti strandokon zupálták egymást. A rövidere nyírtak a hosszú hajúak ellen. Aztán a modok átmentek skinheadbe, majd visszaváltak loboncra. Egymásba futnak a szálak. Lehet, modként rockerek ellen bunyóztál, miközben a legjobb haverod közülük került ki.

Filmekből vagy a tévéből vettetek át ötleteket?

Nem. Fordítva történt. A művészet kezdte utánozni az életet: a *Mechanikus narancs* utánzásának teóriája képtelenség, ugyanis az már a film előtt létezett, az arsenalos megjelenésként. Hosszú kabát, keménykalap. Az egyetlen dolog, amit a film hozzá tett az egészhez, az az arcfestés, amit persze egyetlen punk banda sem vett át. Furcsa is lett volna, minek kidobni rá a pénzt? Egy-egy elszíneződött szemtájék ingyen is jutott.

Hát a bőrkabát?

Később jött, és csak azért, mert nem volt már mit hordani. Steve-nek azért volt, mert Malcolm kölcsönadott neki egyet. Sid megkapta az enyémet, ugyanis én nem szerettem. Nélkülözte a szándékoságot. Aztán Sid át akart menni Ramone-ba, ami persze különös. Sid bevette magát New York dekadens köreibbe – Lou Reed követő. És mivel nem volt túl eltökélt srác, Ramone-ként végezte. Úgy vélte, igazán kemény, New York-i drogos dekadens. A legjobb barátom volt, és tényleg hiányzik, de meglehetősen együgyű fiú.

Amikor végül összefutottunk velük, kiábrándító találkozásnak bizonyult. Valami ostoba újságírói gagyarázásba belefutott valaki, és már indult is a féltékenykedés, a fúrás, hogy most ki is kezdte. Végül kilyukadtunk oda: „Iggy Pop is punk volt”. Ez meg hogy sült ki belőle? Egy hosszú haját resztett hippí. Talán kicsit meg lehetett zakkanna, de attól még csak hippí.

Mi a véleményed a hippikről?

Hátborzongató csapat. Visszapörgették az idő kerekét. Nagyon önző hitvallás. Szabad szerelem, persze, fasza, de a balhét mindig a nőknek kellett elvinni, főleg a szülés után. Tárt karokkal fogad-

ták őket a szólásszabadság-felügyeleteken. Ők voltak a körítés a bombasztikus semmihez. És legtöbbjük céges nagymenőként végezte. Például Richard Branson – nagyon jó fej, radikális hippi, de alapjában véve üzletember, s mindig is az volt. Tényleg festett pólók eladogatásáról szólt az egész.

Az Államokba menve először a Déllal szembesültél. Milyen hatást gyakorolt rád?

Nem szándékosan kerültünk oda. Észak abszolút nem volt kíváncsi ránk. A Warner Brothers, a lemezcég olyan veszettül ellenezte, hogy ezzel ki is jelölte számunkra az irányt. Elhatároztuk, oda fogunk menni. Mi ment ott Délen, amiről Észak nem akarta, hogy tudjunk róla? Egyenes, őszinte, kedves, rendes emberekre találtunk ott. Igen, akadtak fegyverek, és néha elsütötték egyiket-másikat az irányunkba, na és. Ez bárhol előfordulhatott, főleg Chicago és New York klubjaiban.

Mennyire különbözött a Dél attól, amilyennek lefestették előttetek?

Olyan hihetetlen mértékben, hogy számomra megkérdőjeleződött Amerika egész története, a Polgárháború meg a többi. A ti háborútok nem a rabszolgák fölszabadításáról szólt, ugye? A gazdaság forgott kockán, nem? Észak megpróbálta kiéhezteni Délt. Nekem történetesen tetszik az a viszonyrendszer, ami a déli családokat jellemzi. Úgy érzem, közelebb állnak az én londoni ír gyökereimhez annál, ami errefelé folyik. Itt a „fogd a pénzt és fuss” attitűd megy, és tégy úgy, mintha halottak lennének a szüleid, ha elhagytad a pénztárcájukat. Pénzsóvár, anyagi, anyagi és vállalatok uralta kultúra az északi. Sokszor léptem föl Chicagóban, szeretek buszozni és utálom a repülést. Úgy kábé négy-öt órába telik, mire átvergődsz az ipari senkiföldjén. Sokkoló. Mintha Csernobilban lennél, újra meg újra. Sárgás füst, savas esők. Mindegy, minek hívod. Amerika kicsinálja saját magát.

Jobban, mint Anglia?

Anglia kisebb. Nálunk nincs ipar, akkora kapacitás. Kezdjük azzal, hogy nincs meg a népesség háttér. Itt megvan, és már nyertetek is. Adott a nyersanyagháttér. Már tiéd is a világ. De nézd meg, mit csinál George Bush. Lehetne mindenki kedvence, a jóságos nagybácsi. Most minden átfordult aljasba.

Mondd meg Tony Blairnek.

Ellene vagyok. Mindig is ellene voltam. Semmi köze a Labor párthoz.

A Sex Pistols idejében odafigyeltetek a nagypolitika történéseire?

Teljes mértékben. Aztán jött Margaret Thatcher. És ki gondolta volna, hogy mindenütt jelenlővé válik – igazán vissza sem vonult. Amiben hajthatatlannak bizonyult, az „A hölgyet nem lehet csak úgy tánca vinni!” mentalitás. Ezzel sokakat lenyűgözött, de aztán eladta az északi-tengeri olajat az amerikaiaknak, eladta a Sheffield Steelt, megemelte az adókat és ellehetlenítette az ország gazdaságát. Mindezért a szakszervezeteket okolta.

Amiért a szakszervezetek rettentő fontosak Angliában, az a következő: előttük nem volt más, csak a dologház. Ők vetettek véget a rendszerének. Ha valamelyik szakszervezet korrumpálódott, azt a munkások szépen a partvonalon kívülre tették. Rengeteg vád érte az olyan embereket, mint például Arthur Scargill. A megveszekedett marxista elhajlásán túl azért demokrata volt. Hitt a szavazati rendszerben. Na, ezt nem értették, így bűnbakot gyártottak belőle. Én viszont valamelyik

öszönöm által vezérelve mellette állok. Bárki, aki az emberekért beszél, az én oldalamon áll, én pedig az ő oldalán. Nem várom el, hogy mindenben egyet értsünk, makulátlanul. Ezért nem hiszek a pártokban, mert ott be kell állni a sorba. El kell fogadni a lobbierdekek rangsorát, ami rossz.

Te szavazol?

Igen.

Megkaptad az amerikai állampolgárságot?

Még nem.

Akkor a brit választásokban vagy érdekelt?

Igen, ami átkozottul bonyolult helyzet. Kire szavazzon az ember? Nehéz. Számomra a munkásosztály értékrendjét a konzervatívok inkább tükrözik, mint a Labor.

Számos film készült az északi haldokló városokról – Full Monty (Alul semmi), Kinky Boots, Brassed Off (A rezesbanda), Billy Elliot...

Fogható filmek. Ami számít, az a mellékszál. Mi így nézzük őket Angliában. Itt meg úgy jött át a Full Monty, mint egy vicces, tréfás családi mozi. El szeretnénk nektek mesélni, hogy éppen megdöglünk. Segítsetek. Tiszta téboly, ugyebár.

Nemi szerepcserés moziként reklámozták, ami színpadon vetkőző férfiakról szól.

Persze, de ha ez köthető valamihez, az Dickens világa.

A brit közönség tehát egészen más fimet látott, mint az amerikai.

Persze. A sztriptíz lényegtelen. Nincs benne semmi bizsergető. Csak az, hogy „Na, már megint egy rakás bolond buzernyák”. Pénz kell nekik, ahhoz pedig ezt kell tenned, vagyis csak nem erkölcsi értékekbe ütközni a pénzhez vezető úton.

Mit gondolsz a punk ábrázolásáról az olyan filmekben, mint például a The Great Rock and Roll Swindle?

Az Malcolm. Ami persze súlyos, komoly problémának bizonyult. Malcolm elég üres életű ember. Azt hiszem, ez kiderül a filmből. Én tökéletesen kimaradtam belőle.

És a Sid and Nancy?

Borzasztó film, ugyanezen okból. Hiányzott belőle, hogy mi mit is akartunk itt tulajdonképpen. Két drogos viszonyára alapoz; ahogy a végén fölszállnak a rock and roll mennyországba egy taxiban, igazán rosszul elprédikált lecke. A drog tökéletesen kiirt, az életen túl is ő, ha egyáltalán van ott valami. Azért vagyunk itt, hogy addig éljünk, ameddig lehet. Ezért vagyok háború- és ölésellenes.

Katolikus iskolába jártál?

Igen, de nem igazán rám szabták. Nem sokáig húztam. Igen egyetlen oktatási pályával rendelkezem, ugyanis hét éves koromban agyhártyagyulladás kaptam, ami miatt kihagytam két évet, tizennégy évesen meg kirúgtak. Aztán jött egy javítóintézetszerűség, ahova a problémás kölyköket dugták. Velem nem az volt a baj, hogy verekedős vagy bomlasztó – na jó, bomlasztó, azt garantálhatom – lettem volna, de bármilyen vizsgára is nyomtak be, átmentem rajta. Túl sok kérdést tettem föl, s vitába szálltam a rossz tanítási elvekkel. Az igazság érdekelt. Amiben kitűntem, az a földrajz, történelem, irodalom, nyelvek – szerettem ezeket a tantárgyakat. Matekból reménytelen. Úzletember sosem lesz már belőlem.

Hogyan viszonyulsz az ír gyökereidhez?

Összefonódnak, összekeverednek a szálak. Nem látok különbséget Írország és Anglia között. Lényegében egy kultúra. És tényleg. A problémák a vallással kezdődnek és végződnek. Ha valahogy sikerülne felszámolni a vallást, a világ sokkal, de sokkal jobb hely lenne. Ahova vezet, az a halál, háborúk és előítéletek. Morálellenes vagyok. Véleményem szerint a morál immorális. Én az értékek pártján állok. Azokat értem.

Követted az iszlám karikatúrák körül kialakult vitát?

Persze – téboly. Miféle vallás az, amelyik nem tűri a tréfát? Az istened tökéletesen értéktelen, te pedig érzed, valami nem stimmel. Onnan tudod, hogy nem vagy képes kritikákkal, kérdésekkel szembesülni.

Mit gondolsz az amerikaiak hozzáállásáról a monarchia intézményéhez?

Szerintem birtokolni akarják őket. Tökéletes Disney látványosság kerekedne belőlük. Ám Donald Trump hiába erőlködik, erre a szintre nem tudja befizetni magát. Veszettül próbálkozik. Akad pár átkozottul csinos épülete errefelé. Ostoba, üres emlékművek. Rettentően ragaszkodik saját nevéhez. Erre semmi szükség. Ez a különbség a két nép között.

Az amerikaiak a figyelem középpontjába akarnak kerülni.

A féltékenységről szólna? Elmondom, mit érzek a monarchiával kapcsolatban. Szerintem meg kell őket tartani, mert már minden egyebet elvettek. Szeretjük vagy nem, a történelmünk részei. Történelmi tények. Ott vannak már egy ideje. És a munkásosztály értékei is, amik egyben tartanak bennünket. Nem lehet csak úgy félszöpörni mindent pár szocialista rigolya miatt, mert ha igen, már nem lehet visszaállítani. Figyelmen kívül hagyod a történelmet, majd megpróbálsz újraírni. A mostani bagázs is borzadályos, mégis sokkal jobb, mint a korábbiak.

Essen pár szó a The Filth and the Fury című filmről. Elégedett voltál vele?

Igen. Mindannyian kivettük belőle a részünk.

A Sex Pistols után, a Public Image Ltd. elindításakor filmkészítésbe akartál fogni.

Tele voltunk ambíciókkal, ám túl sok téglafal tornyosult előttünk, túl soknak rohantunk neki fejfel.

Még mindig szeretnél filmezni?

Igen, imádom. Megfordultam pár filmben. Emellett rajzfilmfigurákat keltek életre, meg pófázok néhány reklám alatt. Lemezeket is készítettem különböző nevek alatt, mert, őszintén szólva, a saját nevem alatt aligha kelnének el.

A Simpson családba is meghívtak?

Betettek a szakács, a fekete szakács mellé.

A South Parkra gondolsz?

A szakács környékén lófráló karakter hangját bízták rám. Simpson család. Két éve történt, de nem hinném, hogy megkedveltek.

Milyen filmeket nézel?

Mindent megnézek, de egyre ritkábban. Ezek az Arnold Schwarzenegger típusú valamicskék nagyon nem jönnek be. Sosem. A sci-fi-t szeretem, ha egy kicsit vacak. A SciFi csatornát nézem, tele van agyament képtelenségekkel, mint a *Stargate*, amiben mindig elmerülök. Szerettem a korai *Doctor Who* sorozatot. Az új már elbizonytalanít. Szerintem túl csillagó.

Gyerekként nézted a brit tévében a Supercart meg a Fireball XL5 sorozatot?

Oh, persze. Nézd, azok jók voltak.

De ma már kezdetleges technikával készült műsoroknak tartják.

Ettől volt értékes. Mint a *Doctor Who* – tetszett, hogy minden kartonpapírból készült, kilátszott minden, na meg a hangyaemberek a hatalmas, vastag nyúlványaikkal. Hagytak helyet a képzelet játékaiknak. Mostanra mindenhova belopakodnak a számítógépes trükkök. Nálam ezek nem működnek. Kinyírja a képzeletet, sőt a vizuális szórakoztatás máris a helyébe lépett. Rettentő sekélyes dolog.

Hogyan éled meg, hogy Arnold Schwarzenegger lett annak az államnak a kormányzója, amelyikben élsz?

Legyilkol bennünket. Teljesen kicsinál valamennyiünket.

Találkoztál vele?

Nem. Talán egyszer egy premieren, évekkel ezelőtt. De nem, most már beugrik. A ház, ahol lakom, Venice strandjára néz. Az egyik első melója itt Amerikában a kőműveskedés volt: ő rakta a ház köré a falat. És amikor a feleségem ikrei először jöttek el hozzánk, 13 éves koruktól aztán velünk éltek, Mr. Schwarzenegger megjelent egy bicajon a felesége oldalán. Hogy hívják?

Maria Shriver.

Ennyi, be akart jönni. De az ember nem kopog csak be úgy, „Én egy híresség vagyok, eresszenek be,” így hát kint maradt. A szokásos okokból a ház egy disznóól, ezt nem bírom elviselni. Rádadásul ott liheg a nyakában húsz fotós meg a biztonsági barmok, túl sok. Már rég ott életem, és a

magánszféránál nem tartok többre semmit. Senki nem kerül beljebb nálunk, ha újságírófalka követi mindenhova. Ilyet egyszerűen nem tesz az ember. Igen, összefutottam Arnie-val.

Milyen itt Los Angelesben gyerekeket nevelni, ahol a kölykök rákattantak a piercingre meg a hasonló dolgokra?

Az ikrek Johnny Rotten bácsi oldalán nőttek föl. Nem folynak bele. Gap cuccokat hordanak és szandálban járnak.

Hagyod megúszni nekik?

Nem rajtam áll. Rajtuk. Nem azért vagyok itt, hogy öltöztessem őket. Minden, amit tehetek: értékeket mutatok nekik, és ha ezért nagyra tartanak, rendben. Hagyni kell az embereknek megtalálni a saját területet az életben. Nem terhelem őket ítéletekkel. Szeretem őket, ennyi. Néha meg nem. (Nevet) Nézd, nagyon nem csípem a tanár-szülő találkozókat.

Eljársz?

Persze. Kötelező.

Készülsz valamilyen filmre mostanában?

Nem érdekel a színészet, noha azt kezdtem javasolni, legyek én a romantikus hős Cary Grant modorában, miközben tudtam, senki sem vesz komolyan. Így biztonságban voltam. Nemrég összeakadtam Penelope Spheerisszel, akit nagyon kedvelek. Sokra tartom az őszinteségét. Próbálunk lendületbe jönni: *No Irish, No Blacks, No Dogs (Íreknek, feketéknek és kutyaúknak tilos)* a könyvem címe, ami egyébként nem egy rasszista kijelentés a részünkről. Ez a felirat díszelgett az észak-angliai hotelek falain, amikor arra jártunk. Nem engedtek be íreket, feketéket és kutyaúkat – ebben a sorrendben. Az íreket kiváltképp gyűlöltek. A táblák nem sokkal azután tűntek el, hogy járogatni kezdtünk arra.

Azt hiszem, a punk jó pár szekrényt kipucolt. Tényleg. A fekete írt is jelentett, aztán jöttek az emberi jogi aktivisták, és kezdték a dumát, „Ők írek, nem lehetnek feketék.” Megérkeztünk, fordított rasszizmus. A komoly problémákat az emberek maguknak kreálják. Ott volt a soha vissza nem térő alkalom az egyenlőség megértésére. Mindannyian feketék vagyunk. Ez így elmegey. Kösz. Ravasz, ugye. Az alapelv: „Megosztva elbukunk.”

Váltunk témát. Mi a helyzet az új ruházati üggyel.

Belém botlott az A & G Cashmeres. Bejönnek a szvetterei. A rock and roll koponyákból meg a tetkós karokból elegendem van. Számítógépes eljárással dolgoznak a ruhákon. Eredeti technológia, legalábbis a Sex Pistols logók és jelek esetében. Mióta is nyúlnak le minket a kereskedők? A kezdetektől. Ideje megfordítani a dolgokat. Jól sült el a dolog.

Tényleg jó kasmíron látni egy *Fuck* föliratot. Innentől már nem egy durva szó, soha nem is annak kellett volna lennie elsősorban. Jártam én bíróságon a „bollocks” (herék) szó miatt. Britanniában törvényen kívüli szónak számított. Durva kifejezés. Az Oxford szótárban akadtam rá. Bírósági ügy lett belőle, megnyertük. Na, akkor nyomás – *Never Mind the Bollocks*. Amikor először kiraktuk a plakátokat, a rendőrség betört az üzletkebe. Bájós kis balhét komponáltak hozzá, nem kellett volna. Ehhez jogunk van. A mi nyelvünk. Ez a szó az angolszász kultúra része, köszönjük.

Megmondom, mit nem szeretek – amikor valaki „kibaszott barom”-nak nevez, és tényleg sértő

akar lenni. Lássuk az implikációkat. Ez nem egy aranyos, kedves világ, ahol csak úgy kedvünkre inzultálthatjuk egymást. Vigyázz, hogyan használj bizonyos dolgokat. Persze nem nekem kellene erre reagálni, mert nemrég húszmillió brit tévé nézőnek mondtam köszönetet egy adásban, majd kibaszott barmoknak neveztem őket, amiért rám szavaztak. De én vicceltem. Ám amikor valami dühödttámadásra akarsz használni a nyelvet, ahhoz nem kellenek efféle szavak. Érthető ez? Kicsit ugrálunk a témák között.

Van egy híres ügy az amerikai jogban benne egy emberrel, aki „Basszátok meg a sorozásokat” feliratú dzsekiben lépett be a bírósági terembe. Amerikai zászlós vécepapírt is lehet kapni.

Nos, valaki rám szólt a múzeumban az első napon, amikor éppen kifújtam az orromat a zseb-kendőmbé, ami történetesen a brit zászló hasonmása, hogy „Ez nem törvényellenes?” Földbe gyökerezett a lábam. Mit ér a zászlód, ha nem tréfálkozhatasz vele? Mi ez a félelem, ez a tiszteld a szétséget baromság? Nem kigúnyoljuk, hanem játszunk vele. A zászló a részem, tetszik, nem tetszik. Nem mondom le róla olyan könnyedén. Rengeteg ember halt meg e színek alatt, és sokan jó ügyért. Mások rossz ügyért, de többen a jóért.

Miért élsz itt, az Államokban?

Alapjában véve a rendőri zaklatással hajtottak el Angliából. Kegyetlen örökség. Meglehet, túl ügyefogyottan kerestem a magam igazát. Egy hónap alatt háromszor törtek be hozzám, csak mert egy ír zászló lógott az ablakban. Baromság. Azért tettem ki, mert nem volt függöny. Egyébként meg olasz zászlónak hittem. Volt egy Arsenal zászlóm is, amit szintén sértőnek találtak, mert akkoriban éppen Chelsea-ben éltem. Ők meg azt gondolták, a focin keresztül az erőszakot támogatom.

Aztán szúrta a szemüket a *God Save the Queen* poszter, maga a Sex Pistols, ami szerintük a huliganizmust népszerűsítette. És persze mindig kerestek drogokat is – hiába. Zajongás, zaklatás, bármi – idegőrlés. Elmentem Írországba megnézni a tesóm bandáját, erre bekasztlítottak, mert az arccal megtámadtam két rendőr öklét. Úgy döntöttem, ideje fölszívódní Európából.

Kaptunk egy rettentő jó ajánlatot New Yorkból, a klub nevére már nem emlékszem, hogy hozzunk össze egy élő videóközvetítésszerűséget, nem föllépésről volt szó, lemezek lejátszásáról, ami bunyóba torkollott, én meg arra gondoltam, „Faszta hely ez a New York”. Maradtam. A Public Image Ltd. akkortájt úgy érezte, koncertezhetnének pár helyen, elég szerényen éltünk akkoriban, de még éppen ki tudtunk bérelni egy furgont, és irány Philadelphia meg New Jersey, aztán végigjártuk az egész keleti partot, és élveztük, szerettünk kis klubokban játszani. Néhány tagnak nem jött be az amerikai életstílus, úgy vélem, és meglehetősen csapodár, kreatív kavarógépek lévén szét-széledtünk. Mindenki látta, merre akar menni, és ennyi. Nem foghattuk vissza egymást.

Te maradtál.

Igen, szeretem az embereket. Könnyebben mehetsz arra, amerre akarsz. Leszámítva az agyhalottakat. Itt minél jobban megszedi magát valaki, annál konzervatívabb és veszélyesebb lesz. Furcsán hathat, de számomra a szegényebb rétegek itt tökéletesen a kedvemre valók.

Hogyan látod az MTV és a videóklip-kultúra szerepét?

Elmondom, mit is gondolok róla. Nem nekem találták ki, ugyanis sosem engedhettem meg magamnak, hogy nyolcszáz ezer, esetleg egy-két millió dollárt leszurkoljak egy tetves videóért. Képtelenség. Nekem a dal a lényeg, a tartalom, nem a csomagolás. Ez csak egy képeslap, az élet szimulációja, ami elvesz belőlünk. Méghozzá a képzelőerőt. Én mindig is úgy véltem, a zene ereje

mindig is abban rejlett, hogy odabent történik a fejekben. Nem kell hozzá harsogó vizualitás, ami kizökkent.

Miért tulajdonítasz ennek ekkora jelentőséget?

Fogyasztói társadalom – bármit eladhatsz bárkinek. Ne feledd, ez a műsziklák földje. Az emberek megvették. Hát nem csodás? Biztos, a legtöbben azt gondolták, ez nevetséges, mégis megvették. Én is vettem Spice Girls babákat, úgyhogy jobb, ha befogom.

Találkoztál velük?

Dehogy.

Belefér Beckham a futball-képzetedbe?

Ugyanabban a mondatban említéd Beckhamet és a labdarúgást. Megvesztél? Nem. Az Arsenal hívei vagyunk. Beckham a ManUnitedet erősítette, most meg a Real Madridot. Egész bátor tagnak látom, tényleg. Odateszi magát. Normális arcnak tűnik, mintha lepörögnének róla a dolgok, mégha a felesége a lehető leggárgyultabb cuccokat is erőlteti rá, betuszolja a manőken szerepébe. Mégis, mintha lenne tartása. Jó neki. Szerintem az angol foci egyszerűen túl gyors neki.

Jársz még meccsre, vagy marad a tévé?

Már nem lehet bejutni. Bérletes vagyok, de Amerikában élvén a testvérem használja. Az igazi drukkerek döntő többsége már nem tud bejutni a meccsre. Minden jegy a jómódúak martaléka. Könyvelőkkel meg a haverjaikkal vannak tele a stadionok. Úgy látszik, ez a dolgok rendje. Persze, tudom, a futballhuliganizmus fölszámolásának forгатókönyve így íródott, de a huliganok kiegyelték egymást. Ha magukra hagyod őket, nem fognak szerencsétlen áldozatok után kajtatni föl-alá. Megelégedtek ők egymással. Egyfajta különös testvériség alakult ki a háborúzó frakciók között. Egymáshoz kötődtek, aztán a csata végeztével együtt verték el az időt.

Az amerikai labdarúgásról mit gondolsz?

Gyerekipőben jár, de, istenem, nemrég megzupáltatok Angliát kettő-nullra, ezt nem felejtjük el. Jó nektek. De az isten szerelmére, ne próbáljátok lesilányítani az NFL szintjére, tizenkét percenként megszakítani a tévéreklám kedvéért, mert rögvest gallyra vágod az egész játékot. A labdarúgásban az nyújt élvezetet, hogy 90 percig megy a zúzás – mindent beleadnak. Lényege az állóképesség és a kítartás, ezekben kell jobbnak lenni a végén. Hosszú idő kint a pályán. Komoly fizikai kihívás. Az amerikai sport szempontjából ez nem értelmezhető. A foci hosszantartó görcölés, kemény férfiak játéka. Ugyanez igaz a rögbi és az amerikai tojásfoci viszonylatában. 90 perc kemény játék kint a hóban. Nem az LA Galaxy.

Korábban ez jellemző volt az amerikai focira is, játszottak hóban, esőben.

Aztán Ronald Reagan megcsinálta azt a filmet, a Notre Dame-ról, amitől mindenki elbaszódott.

Hogy is feledhetném? Beégett a tudatunkba.

És eljátszotta egy csimpánz másodhegedűsét. Elnöknek tökéletes.

A britek megszavaznának egy színészt miniszterelnöknek?

Régebben nem esküdtem meg volna rá, de a jövőben nagyon is előfordulhat. A szenny- és pletykalapok mindent megfertőztek. Lenyomták a színvonalat, az értékeket. Ja, bármelyik elaggott gennyedék bekerülhet oda. Mard és vidd. Ha van rá pénzed, megveheted magadnak a jegyet a csúcsra. Te is tudod, én is, mennyit kóstál errefelé egy elnöki kampány. Milliárdos játszma.

A New York-i polgármester 70 milliót tapsolt el a választásokra.

Akkor ideje meghívni a Metropolitan Museum of Artba, hogy lásson egy Johnny Rotten pólót. (Nevet) Ironikus helyzet. Szenzációs, nem? Igen, a maga agyalágyult módján, ami elment a réven, visszajön a vámon. Visszafizetés. Bezony.

Domokos Tamás fordítása